

IŠVADA DĖL EKONOMINĖS RAIDOS SCENARIJAUS TVIRTINIMO

2023 m. liepos 5 d. Nr. BPE-4

Vilnius

AUGANČIOS INVESTICIJOS IR STABILI DARBO RINKA PRISIDĖS PRIE MAŽESNIO LIETUVOS EKONOMIKOS SUSITRAUKIMO 2023 M., NEI BUVO STEBĖTA METŲ PRADŽIOJE

Valstybės kontrolė, vykdydama fiskalinės institucijos funkcijas (toliau – VK FI), teikia Seimui savo išvadą dėl Finansų ministerijos birželio mėn. paskelbto 2023–2026 metų ekonominės raidos scenarijaus (toliau – ERS).

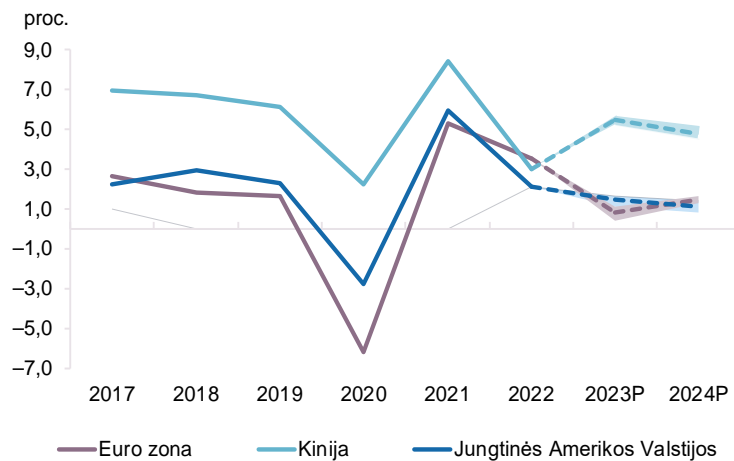
2023 metai prasidėjo didesniu nei tikėtasi ekonomikos nuosmukiu ir po dviejų ketvirčių iš eilės susitraukimo Lietuva įžengė į techninę recesiją. 2023 m. I ketv. BVP neigiamai paveikė sumažėjusi išorės paklausa, kuri lėmė pramonės sektoriaus susitraukimą. Maža ir atvira Lietuvos ekonomika labai priklausoma nuo prekybos partnerių, todėl numatoma, kad sulėtėjusi eksporto rinkų plėtra neigiamai paveiks Lietuvos tarptautinę prekybą. Vis dėlto tikimasi, kad antroji metų pusė bus palankesnė ekonomikai augti ir didesnio nuosmukio bus išvengta. Prie tokios raidos prisidės investicijos ir stabili situacija darbo rinkoje. Namų ūkių vartojimui kristi neleis augantis darbo užmokestis ir lėtėjanti infliacija. Taip pat viešojo sektoriaus investicijos gali prisidėti prie ekonomikos atsparumo stiprinimo ir energetinės nepriklausomybės užtikrinimo.

- 1. Pagrindinių Lietuvos eksporto partnerių ekonomikos 2023 m. sulėtės, tačiau atsigavimas numatomas 2024 m.**
- 2. Sumažėjusi išorės paklausa lėmė stipresnę nei tikėtasi ekonomikos kritimą 2023 m. I ketv.**
- 3. Eksportui mažėjant, BVP susitraukimą 2023 m. švelnins investicijos ir palanki darbo rinka**
- 4. Palankesnės gyventojų skaičiaus projekcijos ir išaugusi kapitalo veiksnio įtaka didina VK FI projektuojamą potencialaus BVP augimą 2023–2026 m.**
- 5. Fiskalinės institucijos funkcijas vykdanči Valstybės kontrolė tvirtina ekonominės raidos scenarijų, tačiau išliekančios rizikos gali paveikti ekonominę raidą**

1. PAGRINDINIŲ LIETUVOS EKSPORTO PARTNERIŲ EKONOMIKOS 2023 M. SULĖTĖS, TAČIAU ATSIGAVIMAS NUMATOMAS 2024 M.

Tarptautinių institucijų vertinimai dėl 2023 m. didžiųjų pasaulio ekonomikų augimo perspektyvų yra panašūs (1 pav.). 2023 m. I ketv. palankius pasaulio ekonomikos augimo rezultatus lėmė išliekanti atspari JAV darbo rinka ir, nors ir vangesnis nei tikėtasi, Kinijos ekonomikos atsigavimas. Taip pat prie šio rezultato prisidėjo ir euro zona (EZ), kurios ekonomika susitraukė mažiau nei tikėtasi. Kita vertus, gegužės mėn. duomenys rodo, kad tiek vartotojų, tiek verslo lūkesčiai didžiosiose pasaulio ekonomikose prastėja ir tai suponuoja galimą augimo sulėtėjimą 2023–2024 m. Pirkimo vadybininkų indeksas (PMI), gegužės mėn. duomenimis, rodė paslaugų sektoriaus augimą, kurį palaiko stipri paklausa, ir išliekanti susitraukimą pramonės sektoriuje (1 priedo 1 pav.).

1 pav. Tarptautinės institucijos projektuoja lėtėjantį JAV ir Kinijos augimą 2024 m., o EZ augimo paspartėjimą*

* Punktyrinės linijos ir fonas aplink jas žymi tarptautinių institucijų projekcijų vidurkį ir jų sklaidą.

Šaltinis – Europos Komisija, Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija, Tarptautinis valiutos fondas, Pasaulio bankas, Valstybės kontrolės, vykdančios fiskalinės institucijos funkcijas, skaičiavimai

- JAV darbo rinkai demonstruojant atsparumą, iššūkių jos ekonomikos raidai nemažėja.** 2023 m. I ketv. JAV metiniam ekonomikos augimui (1,3 proc.) didžiausią įtaką turėjo augusios namų ūkių išlaidos. Vartotojų ir verslo lūkesčius I ketv. neigiamai veikė vyravęs neapibrėžtumumas dėl valdžios sektoriaus skolos „lubų“ padidėjimo. 2023 m. gegužės mėn. pramonės PMI susitraukimą lėmė mažėjanti paklausa. Nors per gegužės mėn. nedarbo lygis išaugo labiausiai nuo pandemijos pradžios, laisvų darbo vietų skaičius padidėjo daugiausia nuo sausio mėn. Taip pat darbo užmokesčio augimas sulėtėjo, o infliacija šalyje toliau mažėjo ir siekė 4,0 proc. JAV centrinis bankas birželio mėn. pristabdė palūkanų normų didinimą, tačiau neatmeta galimybės jį pratęsti.
- Kinijos ekonomikos atsigavimas išlieka vangus.** 2023 m. I ketv. Kinijos ekonomika augo 4,5 proc. Tai lėmė nuo šių metų pradžios dėl didėjančių vartojimo galimybių atsigauantis paslaugų sektorius ir pramonės sektoriaus stiprėjimas. Kita vertus, silpnėsnis nei tikėtasi vidaus vartojimas, išliekanti vangis nekilnojamojo turto rinka, rizika dėl defliacijos užsitęsimo neigiamai veikia spartaus Kinijos ekonomikos atsigavimo lūkesčius. Kinijos vyriausybės svarstomi sprendimai dėl papildomų paramos priemonių nekilnojamojo turto rinkai ir vidaus paklausos skatinimui bei centrinio banko sprendimas taikyti žemas palūkanų normas rodo siekį skatinti šalies ekonomiką.
- Silpna vidaus paklausa, išliekantys prasti vartotojų ir verslo lūkesčiai rodo vyraujančią neapibrėžtumą dėl euro zonos ekonominės raidos 2023 m.** 2023 m. I pusm. stebimas tiekimo grandinių trikdžių silpnėjimas, mažėjanti infliacija (gegužės mėn. siekė 6,1 proc.) ir darbo rinkos atsparumas (nedarbo lygis balandžio mėn. siekė 6,5 proc.). Elektros ir dujų

kainos sugrįžo į 2021 m. pradžioje buvusį lygį (1 priedo 2 pav.). EZ ekonomika 2023 m. I ketv., palyginus su 2022 m. IV ketv., traukėsi 0,1 proc. Tai didžiaja dalimi lėmė mažėjančios namų ūkių ir valdžios sektoriaus išlaidos. Silpna tiek vidaus, tiek išorės paklausa ir dėl jos mažėjantys užsakymų skaičiai toliau neigiamai veikia EZ pramonės lūkesčius. Vokietijos, pagrindinės Lietuvos eksporto partnerės, ekonomika I ketv. susitraukė daugiausia dėl sumenkusių valdžios sektoriaus ir namų ūkių vartojimo išlaidų. Iššūkius kelia dėl išliekančios aukštos infliacijos Europos centrinio banko (ECB) tolesnis palūkanų normų didinimas. Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonė (RRF) gali teigiamai prisidėti prie EZ ekonomikos vystymosi.

2023 m. birželio mėn. ERS projekcijose atsispindi lėtesnė pagrindinių Lietuvos eksporto partnerių raida nei 2022 m. (1 lentelė).

2023 m. gegužės mėn. Europos Komisija (EK), skelbdama ekonominės raidos prognozes, atnaujino prielaidas, kuriomis Finansų ministerija remiasi sudarydama ERS. EK vertinimu, euro kursas JAV dolerio atžvilgiu vidutiniu laikotarpiu išliks stabilus. Atsižvelgiant į neapibrėžtumą dėl tolesnių JAV centrinio banko ir ECB veiksmų didinant palūkanų normas, ateities sandoriai rodo nežymų euro kurso stiprėjimą JAV dolerio atžvilgiu (1 priedo 1 lentelė). Tai lemtų pigesnę žaliavų į ES importą. 2023–2026 m. EK techninė prielaida rodo, kad naftos kaina išsilaukys panašaus lygio. Kita vertus, „Brent“ rūšies naftos ateities sandoriai rodo kainos sumažėjimą, kurį lemia vangesnio pasaulio ekonomikos augimo vidutiniu laikotarpiu lūkesčiai (1 priedo 2 pav.). Europos Komisija gegužės mėn. numato geresnes 2023 m. pasaulio ir ES augimo prielaidas nei kovo mėn. 2023 m. numatoma vangesnė nei 2022 m. pagrindinių eksporto partnerių plėtra lėtins Lietuvos išorės paklausos augimą. Vidaus vartojimui pagrindinėse prekybos partnerėse stabilizuojantis, jų atsigavimo tikimasi nuo 2024 m.

1 lentelė. Finansų ministerijos 2023 m. birželio mėn. ekonominės raidos scenarijaus prielaidos

Rodiklis	2022	2023P	2024P	2025P	2026P
JAV dolerio ir euro keitimo kursas*	1,05	1,09 (1,08) ▲	1,10 (1,09) ▲	1,10 (1,09) ▲	1,10 (1,09) ▲
Pasaulio (be ES) BVP augimas, proc.*	3,2	3,1 (3,0) ▲	3,3 (3,3)	3,3 (3,3)	3,3 (3,3)
Europos Sąjungos BVP augimas, proc.*	3,5	1,0 (0,8) ▲	1,7 (1,6) ▲	1,7 (1,6) ▲	1,7 (1,6) ▲
Pagrindinių Lietuvos eksporto rinkų augimas, proc.	3,4	1,8 (1,6) ▲	2,3 (2,2) ▲	2,3 (2,2) ▲	2,3 (2,2) ▲
Naftos kainos (Brent, JAV doleriais už barelį)*	100,7	76,3 (84,8) ▼	72,1 (79,9) ▼	72,1 (79,9) ▼	72,1 (79,9) ▼

* Techninė prielaida, kurią 2023 m. gegužės 15 d. viešai paskelbė EK.

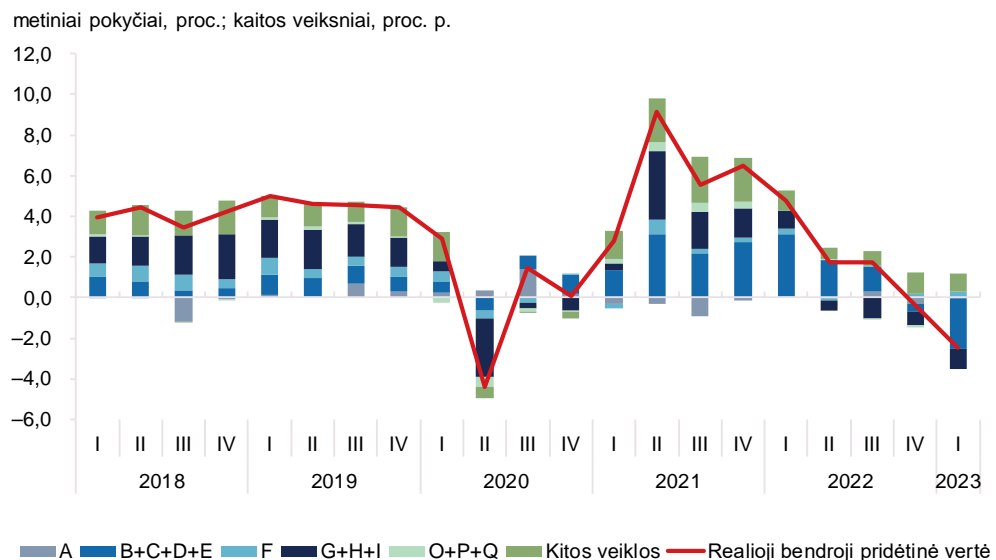
Skliausteliuose pateiktos 2023 m. kovo mėn. ERS prielaidos.

Šaltinis – Finansų ministerija

2. SUMAŽĖJUSI IŠORĖS PAKLAUSA LĖMĖ STIPRESNĮ NEI TIKĖTASI EKONOMIKOS KRITIMĄ 2023 M. I KETV.

Lietuvos ūkio raida 2023 m. I ketv. buvo prastesnė nei tikėtasi. 2023 m. I ketv., palyginti su atitinkamu laikotarpiu prieš metus, realusis šalies BVP sumažėjo 2,5 proc.¹ Ekonomikos kritimui neigiamą įtaką darė eksportas ir namų ūkių vartojimo išlaidos, BVP didino investicijos. Bendrąją pridėtinę vertę labiausiai mažino apdirbamoji gamyba (–8,5 proc.), kurios rezultatams didžiausią neigiamą įtaką turėjo chemijos ir medienos pramonės, baldų ir metalo gaminių gamybos susitraukimas. Bendrąją pridėtinę vertę taip pat mažino prasti vidaus prekybos bei transporto veiklų rezultatai (2 pav.). Pastebima, kad su ekonominiais sunkumais susiduria ne visos verslo šakos. Dalis apdirbamosios gamybos veiklų (elektros įrangos; kompiuterių, elektroninių, optikos gaminių; variklinių transporto priemonių) sparčiai didino gamybos apimtis. Bendrąją pridėtinę vertę labiausiai didino informacijos ir ryšių, finansinės ir draudimo paslaugų vertės augimas.

2 pav. 2023 m. I ketv. realiosios bendrosios pridėtinės vertės kritimą nulėmė pramonės, prekybos, transporto ir saugojimo, apgyvendinimo ir maitinimo veiklos²

Šaltinis – Valstybės duomenų agentūra, Valstybės kontrolės, vykdančios fiskalinės institucijos funkcijas, skaičiavimai

Neigiamą 2023 m. I ketv. ekonomikos rezultatą skatino ir aukštos palyginamosios bazės efektas: prieš metus atitinkamu laikotarpiu pramonės produkcijos (išskyrus rafinuotus naftos produktus) metinis augimas 2022 m. I ketv. buvo dviženklis ir siekė 17,8 proc. (2 priedas).

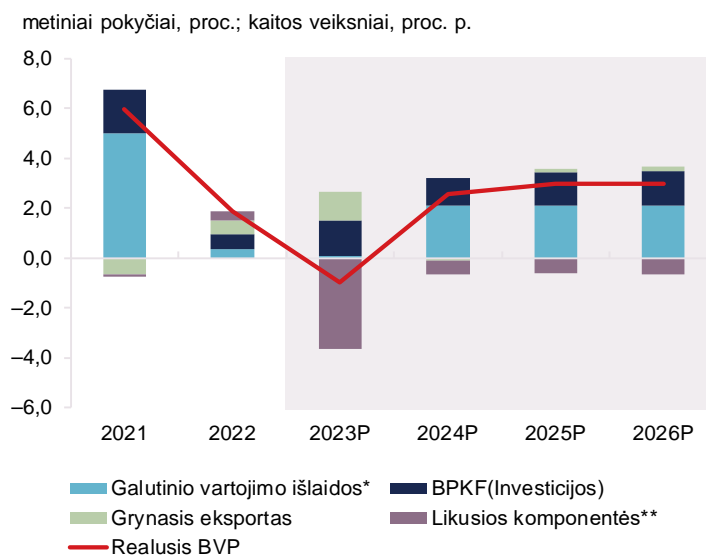
¹ Išvadoje naudojami 2023-05-31 BVP ir jo komponentų gamybos ir išlaidų metodu duomenys.

² A – Žemės ūkis, miškininkystė ir žuvininkystė, B+C+D+E – Kasyba ir karjerų eksploatavimas; apdirbamoji gamyba; elektros, dujų, garo tiekimas ir oro kondicionavimas; vandens tiekimas; nuotekų valymas, atliekų tvarkymas ir regeneravimas, F – Statyba, G+H+I – Didmeninė ir mažmeninė prekyba; variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas; transportas ir saugojimas; apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų veikla, O+P+Q – Viešasis valdymas ir gynyba; privalomasis socialinis draudimas; švietimas; žmonių sveikatos priežiūra ir socialinis darbas, Kitos veiklos – Informacija ir ryšiai; finansinė ir draudimo veikla; nekilnojamojo turto operacijos; profesinė, mokslinė ir techninė veikla; administracinė ir aptarnavimo veikla; meninė, pramoginė ir poilsio organizavimo veikla, namų ūkio reikmenų remontas ir kitos paslaugos.

3. EKSPORTUI MAŽĖJANT, BVP SUSITRAUKIMĄ 2023 M. ŠVELNINS INVESTICIJOS IR PALANKI DARBO RINKA

Žemesnės nei pernai žaliavų ir energetinių išteklių kainos sudarys palankesnes sąlygas Lietuvos ekonomikai vystytis antroje 2023 m. pusėje, tačiau išliekantis neapibrėžtumas dėl kainų ir išorės paklausos stipraus BVP augimo neleidžia tikėtis. Palyginamosios bazės efektas, I ketv. turėjęs neigiamą poveikį metiniam ekonomikos augimui, vėliau veiks silpniau. Birželio mėn. ERS projektuojama, kad 2023 m. realusis šalies BVP sumažės 1,0 proc. (3 pav.). Numatoma, kad šalies ekonomiką teigiamai veiks investicijos ir grynasis eksportas, atsargų pokyčiai bus neigiami. Projektuojama, kad, ekonomikai atsigaunant, 2024 m. realusis BVP augs 2,5 proc. Vidutiniu laikotarpiu Lietuvos ekonomikos raida itin priklausys nuo išorės paklausos tiek EZ, tiek ir kitose eksporto partnerėse.

3 pav. Birželio mėn. ERS projektuojama, kad 2023 m. realiojo BVP susitraukimą švelnins investicijos ir grynasis eksportas, o vidutiniu laikotarpiu numatomas ekonomikos augimas

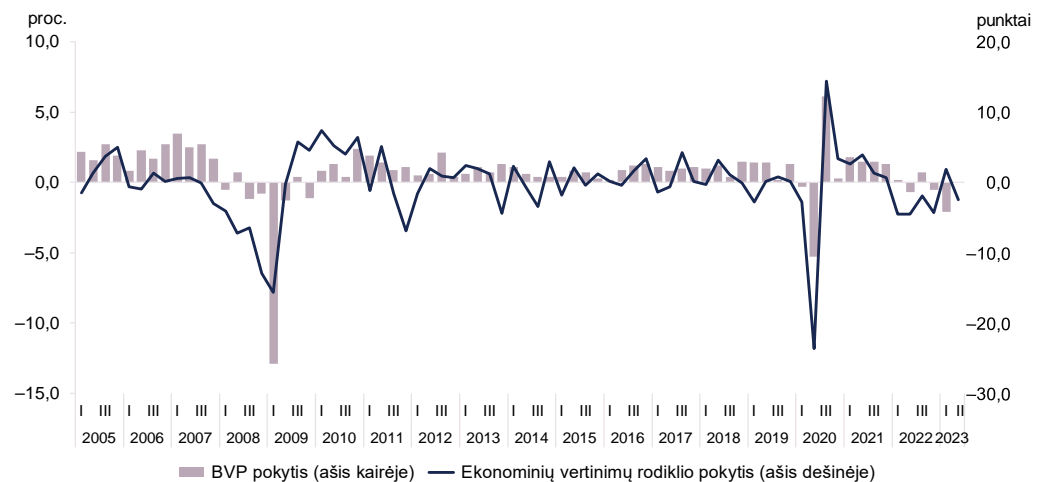

* išskyrus NPI, ** NPI, atsargų pokyčiai, vertybių įsigijimas atėmus pardavimus / perleidimus

Šaltinis – Valstybės duomenų agentūra, Finansų ministerija, Valstybės kontrolės, vykdančios fiskalinės institucijos funkcijas, skaičiavimai

Verslo lūkesčių tendencijos gerai atspindi BVP raidą nuosmukio ar neapibrėžtumo laikotarpiais. Pastebima, kad 2023 m. I ketv., lyginant su praėjusiu ketvirčiu, BVP smukimas buvo didelis (pašalinus sezono ir darbo dienų skaičiaus įtaką, siekė 2,1 proc.). Esamą ekonominę situaciją galima apibrėžti kaip techninę recesiją, kai BVP du ketvirčius iš eilės krenta. Tuo tarpu neigiami ekonominių vertinimų rodiklio svyravimai, vertinant sausio–birželio mėn., buvo žymiai mažesni nei 2008–2009 ar 2020 m. (4 pav.). Pažymėtina, kad 2023 m. kovo–balandžio mėn. stebimas apdirbamosios gamybos (be rafinuotų naftos produktų) ir mažmeninės prekybos³, pašalinus sezono ir darbo dienų skaičiaus įtaką, augimas, o šalyje atliktų statybos darbų vertė auga nuo 2022 m. gruodžio mėn. Atsižvelgiant į šiek tiek geresnius pastarųjų mėnesių rodiklių rezultatus, numatoma, kad antroji metų pusė šalies ekonomikos plėtrai bus palankesnė ir didelio ekonomikos nuosmukio 2023 m. bus išvengta.

³ Išskyrus variklinių transporto priemonių ir motociklų prekybą; automobilių degalų prekybą.

4 pav. Verslo lūkesčiai nerodo stipraus Lietuvos ekonomikos nuosmukio 2023 m.⁴

Šaltinis – Europos Komisija, Valstybės duomenų agentūra, Valstybės kontrolės, vykdančios fiskalinės institucijos funkcijas, skaičiavimai

Reikšmingai sulėtėjus užsienio paklausai, numatomas Lietuvos realiojo prekių ir paslaugų eksporto kritimas 2023 m.

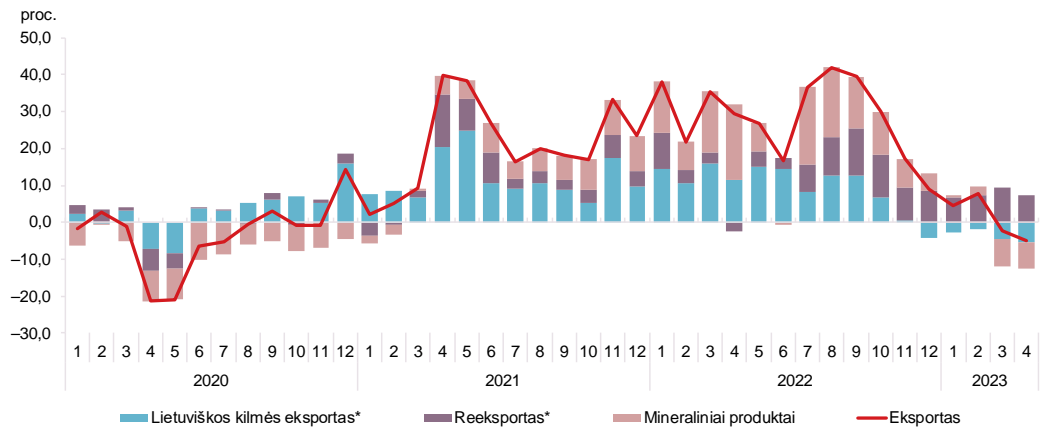
Didinamos palūkanų normos, 2022 m. sumažėjusi gyventojų perkamoji galia neigiamai veikia pagrindinių Lietuvos eksporto partnerių apdirbamosios gamybos ir mažmeninės prekybos apimtis. 2023 m. sausio–balandžio mėn. lietuviškos kilmės prekių (be mineralinių produktų) eksporto vertė per metus krito 7,3 proc.⁵ (5 pav.). Tam daugiausia įtakos turėjo chemijos pramonės produkcijos, baldų, geležies ir plieno bei medienos ir jos dirbinių eksporto susitraukimas. 2022 m. pasikeitus reeksporto struktūrai⁶, toliau tęsiasi šios kategorijos eksporto augimas. 2023 m. sausio–balandžio mėn. reeksporto (be mineralinių produktų) vertė per metus padidėjo 25,3 proc. Paslaugų eksporto vertė minėtu laikotarpiu augo beveik trečdaliu. Tikėtina, kad iššūkių išliks energijos kainų pažeidžiamuose pramonės sektoriuose, o sulėtėjusi užsienio paklausa toliau neigiamai veiks lietuviškos kilmės prekių eksportą 2023 m. Jį gali sumažinti dėl sausros sumenkęs grūdų derlius. Vis dėlto, išliekant tarptautinės prekybos su Rytų šalimis galimybėms, tikėtina, reeksportas šiais metais švelnins prekių eksporto susitraukimą. Birželio mėn. ERS numatoma, kad 2023 m. realusis prekių ir paslaugų eksportas kris 0,7 proc.

⁴ Analizėje naudojamas ekonominių vertinimų rodiklis (ESI), pašalinus sezono įtaką, ir BVP, pašalinus sezono ir darbo dienų skaičiaus įtaką. Ketvirtinio periodiškumo ESI gaunamas apskaičiuavus atitinkamų trijų mėnesių vidurkį. ESI pokytis, lyginant su praėjusiu ketvirčiu, apskaičiuojamas iš t ketv. atimant t-1 ketv. reikšmę.

⁵ Į 2023-06-23 tarptautinės prekybos prekėmis 2022 m. duomenų peržiūrą neatsižvelgta.

⁶ Reeksporto srautai į Rusiją reikšmingai susitraukė, tačiau itin išaugo į kitas Nepriklausomų valstybių sandraugos šalis, ypač Baltarusiją, Kazachstaną, Kirgiziją. Labiausiai augo antžeminio transporto priemonių, jų dalių, kitų mašinų ir įrenginių reeksportas.

5 pav. 2023 m. sausio–balandžio mėn. prekių eksporto vertės metinį kritimą švelnino reeksportas

* išskyrus mineralinius produktus

Šaltinis – Valstybės duomenų agentūra, Valstybės kontrolės, vykdančios fiskalinės institucijos funkcijas, skaičiavimai

Prekių importo (be mineralinių produktų) vertė 2023 m. sausio–balandžio mėn., palyginti su atitinkamu laikotarpiu prieš metus, padidėjo 3,3 proc. Tai skatino augančios importo kainos ir reeksportas. Tačiau mažėjo tokių pramonei svarbių žaliavų, kaip geležis ir plienas, organinių chemijos produktų ir medienos importas. Krentant naftos kainoms, sumažėjo ir mineralinių produktų importo vertė. Numatant vangią pramonės ir privataus vartojimo raidą, projektuojama, kad realusis prekių ir paslaugų importas kris 2,0 proc. 2024–2026 m. atsigaunant išorės ir vidaus paklausai, tikėtinas realiojo prekių ir paslaugų eksporto ir importo augimas (3 priedas).

Neapibrėžtumui ribojant dalies privataus sektoriaus įmonių investicinius sprendimus, teigiamo poveikio investicijoms 2023 m. tikimasi iš viešojo sektoriaus projektų įgyvendinimo. 2023 m. I ketv. metinis bendrojo pagrindinio kapitalo formavimo (investicijų) pokytis buvo reikšmingas ir siekė 12,3 proc. Šiam augimui daugiausia teigiamos įtakos turėjo padidėjusios kitų pastatų ir statinių bei mašinų ir įrenginių išlaidos. Pramonės gamybinių pajėgumų panaudojimo lygiui 2023 m. gegužės mėn. siekiant 69,3 proc. (8,4 proc. p. mažiau nei prieš metus), nauji investiciniai sprendimai gali būti priimami atsargiau ir tai neigiamai veiktų bendrojo pagrindinio kapitalo dinamiką. Materialinių investicijų duomenys to meto kainomis rodo, kad 2023 m. I ketv., palyginti su atitinkamu laikotarpiu prieš metus, viešajame sektoriuje investicinės išlaidos augo 69,1 proc., o privačiame – 26,7 proc. Atsižvelgiant į faktinę metų pradžios investicijų raidą, tęsiantis palankioms tendencijoms viešajame sektoriuje, kartu efektyviai panaudojant tiek 2014–2020 m., tiek 2021–2027 m. ES daugiamečių finansinės programos bei RRF finansinius srautus, tikimasi, kad bendrojo pagrindinio kapitalo formavimo augimas 2023 m. galėtų siekti 6,3 proc. (3 priedas).

Inflacijai mažėjant lėčiau nei tikėtasi, sudarant kovo mėn. ERS, 2023 m. SVKI augimo projekcija peržiūrėta aukšty. Projektuojama, kad suderinto vartotojų kainų indekso (SVKI) augimas 2023 m. sulėtės iki 8,9 proc. Šis įvertis 0,4 proc. p. aukštesnis nei skelbtas kovo mėn. ERS. Nors gegužės mėn., lyginant su balandžio mėn., kainos sumažėjo, išliekančią aukštą metinę infliaciją lemia 2022 m. antroje pusėje smarkiai pakilęs kainų lygis. Infliacijos tempo mažėjimui įtaką darys sumažėjusios energetikos išteklių kainos, 2022 m. susidariusi aukšta palyginamoji bazė ir lėtėjanti ekonomikos plėtra. Nepaisant aukštesnio projektuojamo SVKI augimo 2023 m., BVP defliatoriaus projekcija sumažinta iki 9,4 proc. Tai lemia mažesnės visų, išskyrus namų ūkių vartojimo išlaidų, defliatorių projekcijos.

Projektuojama, kad vidutiniu laikotarpiu infliacija toliau mažės, tačiau lėčiau nei projektuota kovo mėn. ERS, ir vidutinio laikotarpio pabaigoje sieks 2,3 proc.

Lėtėjanti infliacija ir gyventojų pajamų augimas leis 2023 m. privačiam vartojimui nemažėti, o vidutiniu laikotarpiu numatomas namų ūkių vartojimo išlaidų atsigavimas. Augusioms prekių ir paslaugų kainoms vis dar slopinant gyventojų perkamąją galią, 2023 m. I ketv. namų ūkių vartojimo išlaidos, palyginus su 2022 m. I ketv., smuko 1,8 proc. Susitraukimui įtakos taip pat turėjo aukšta palyginamoji bazė⁷, atsargūs gyventojų lūkesčiai. Nors scenarijuje projektuojama, kad 2023 m. infliacijos tempas lėtės, tačiau kainų augimas išliks reikšmingas, o nuosaikiai sumažėjęs užimtųjų skaičius neigiamai veiks privatųjį vartojimą. Palūkanų normų padidėjimas taip pat ribos dalies namų ūkių vartojimo galimybes. Vis dėlto numatoma, kad vis dar sparčiai augantis darbo užmokestis, kuris viršys infliaciją, kartu su 2023 m. biudžete priimtais sprendimais, susijusiais su gyventojų pajamų didinimu, bei gyventojų sukauptos santaupos leis 2023 m. realiosioms namų ūkių vartojimo išlaidoms išsilaikyti 2022 m. lygio (3 priedas). Vidutiniu laikotarpiu gyventojų perkamoji galia stiprės dėl lėtesnio kainų augimo ir augančių pajamų, o namų ūkių vartojimo išlaidos galėtų augti po 3,4 proc. kasmet.

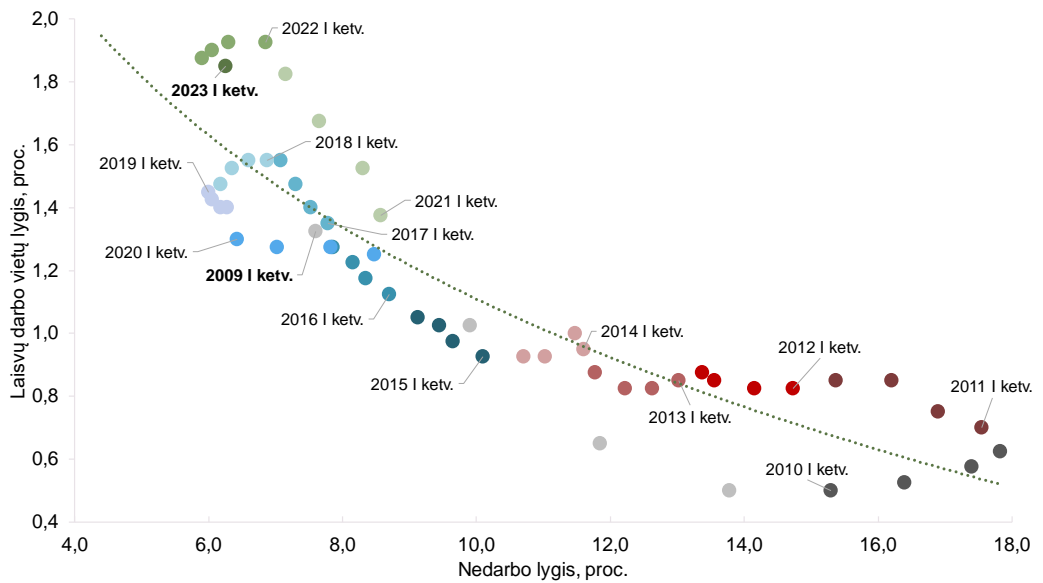
Projektuojamą šalies ekonomikos susitraukimą 2023 m., tikėtina, švelnins išliekanti palanki darbo rinkos raida. 2023 m. I ketv. duomenimis, nedarbo lygis šalyje per metus, lyginant su 2022 m. I ketv., išaugo 1,4 proc. p. ir siekė 7,7 proc. Kita vertus, registruotas nedarbas šių metų sausio–kovo mėn. buvo mažesnis nei tuo pačiu laikotarpiu praėjusiais metais⁸ ir vidutiniškai siekė 9,1 proc., o gegužės mėn. sumažėjo iki 8,3 proc. *Sodros* skelbiama 2023 m. sausio–gegužės mėn. apdraustųjų visomis socialinio draudimo rūšimis skaičiaus kitimo tendencija rodo stabilią ir aktyvią darbo rinkos padėtį. Darbuotojų trūkumo problemą indikuoja šių metų I ketv. šalyje augęs laisvų darbo vietų skaičius, kuris po praeitą ketvirtį buvusio sumažėjimo grįžo į 2022 m. pradžios lygį. Nors 2023 m. I ketv. spaudimas darbo rinkoje⁹ dėl išaugusio nedarbo lygio šiek tiek sumažėjo, tačiau naujų darbuotojų poreikis, kurį parodo aukštas laisvų darbo vietų lygis, ir toliau išlieka (6 pav.). Dėl to galima teigti, kad situacija darbo rinkoje išlieka stabili. Priešinga situacija buvo stebima 2009 m., kai sparčiai augant nedarbo lygiui ir mažėjant laisvų darbo vietų skaičiui situacija darbo rinkoje prastėjo.

⁷ 2022 m. I ketv. namų ūkių vartojimo išlaidų metinis pokytis siekė 6,9 proc.

⁸ Užimtumo tarnybos duomenimis, 2022 m. sausio–kovo mėn. registruotas nedarbas vidutiniškai siekė 10,0 proc.

⁹ Situaciją darbo rinkoje galima pavaizduoti brėžiant laisvų darbo vietų ir nedarbo lygio ryšio kreivę, vadinama Beveridžo kreive. Judėjimas išilgai kreivės parodo darbo rinkos spaudimo pasikeitimą. 2023 m. I ketv. spaudimas darbo rinkoje mažėja, nes kreivė leidžiasi žemyn.

6 pav. Nors 2023 m. I ketv. išaugęs nedarbo lygis sumažino įtampą darbo rinkoje, tačiau naujų darbuotojų poreikis, kurį parodo aukštas laisvų darbo vietų lygis, ir toliau išlieka

Diagramos spalvų gama parodo skirtingus metus:

Šaltinis – Valstybės duomenų agentūra, Valstybės kontrolės, vykdančios fiskalines institucijas funkcijas, skaičiavimai

Veikiamas išliekančios įtampos darbo rinkoje vidutinis bruto darbo užmokestis (VDU) per metus (palyginti su 2022 m. I ketv.) augo 13,6 proc. Kai kurioms ekonominėms veikloms patiriant sunkumų dėl sumažėjusios prekių ir (ar) paslaugų paklausos, tikėtina, kad 2023 m. VDU augimas šalyje bus lėtesnis nei 2022 m., tačiau išliks dviženklis. Taip pat prie lėtesnio VDU augimo gali prisidėti slopstanti darbuotojų trūkumo problema bei brangstantis skolinimasis, varžysiantis įmonių finansines galimybes. Vidutiniu laikotarpiu darbo užmokesčio augimui įtaką darys galimi sprendimai dėl minimaliosios mėnesinės algos ir viešojo sektoriaus darbuotojų atlyginimų didinimo.

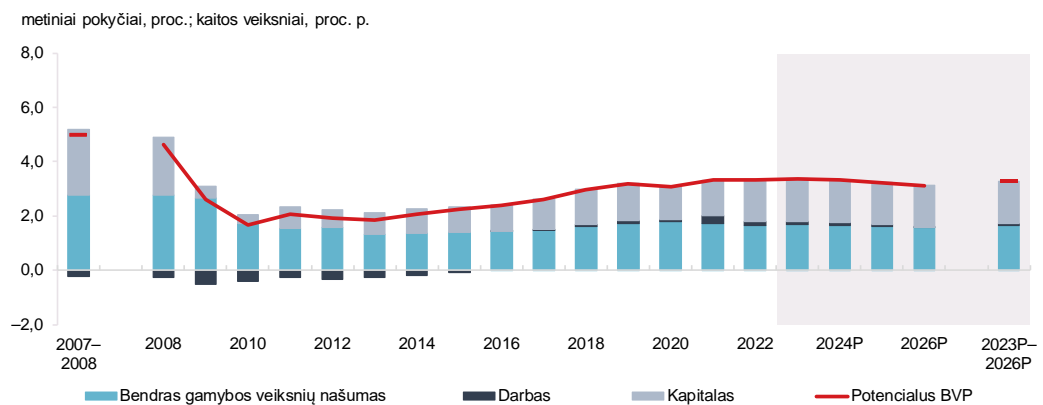
Birželio mėn. ERS numatomas nuosaikus užimtų gyventojų skaičiaus mažėjimas 2023 m. (–0,8 proc.). Šį pokytį, tikėtina, lems sumažėjusi paklausa kai kuriose ekonominėse veiklose, o tai gali pakoreguoti įmonių įdarbinimo planus, labiausiai pramonėje ir prekyboje. Atsižvelgiant į šiuo metu esančią stabilią darbo rinką, darbdavių lūkesčius išsaugoti darbuotojus bei tikintis palankesnės šalies ekonomikos raidos antrąją šių metų pusę, nedarbo lygis 2023 m. turėtų siekti 7,3 proc. Projektuojant spartesnį šalies ekonomikos augimą 2024–2026 m., nedarbo lygis šiuo laikotarpiu, tikėtina, mažės, o užimtų gyventojų skaičius žymiai nesikeis.

4. PALANKESNĖS GYVENTOJŲ SKAIČIAUS PROJEKCIJOS IR IŠAUGUSI KAPITALO VEIKSNIŲ ĮTAKA DIDINA VK FI PROJEKTUOJAMĄ POTENCIALAUS BVP AUGIMĄ 2023–2026 M.

Valstybės kontrolės, vykdančios fiskalinės institucijos funkcijas, 2023–2026 m. projektuojamas potencialus BVP¹⁰ kasmet turėtų padidėti vidutiniškai apie 3,3 proc. (7 pav.).

Išskiriant kaitos veiksnius, bendras gamybos veiksnių našumas potencialaus BVP augimą didina apie 1,6 proc. p. Kapitalo įnašas, kuris yra glaudžiai susijęs su bendra investicijų raida, taip pat prisideda 1,6 proc. p. Darbo¹¹ veiksnio įtaka yra teigiama ir siekia 0,1 proc. p. Tai lemia darbo jėgos padidėjimas dėl pastaraisiais metais palankių migracijos tendencijų, sąlygojusių geresnes gyventojų skaičiaus prognozes. VK FI vertinimu, tikėtina, kad produkcijos atotrūkis nuo potencialo 2023 m. sudarys –2,8 proc. pot. BVP, o 2024 m. sieks –3,6 proc. pot. BVP. Atnaujintoje Lietuvos ekonomikos temperatūros diagramoje matyti, kad 2023 m. II ketv. ekonomikos temperatūra toliau vėsta ir atitinka daugiamečių vidurkį (4 priedas).

7 pav. Bendras gamybos veiksnių našumas ir kapitalas labiausiai skatins Lietuvos potencialaus BVP 2023–2026 m. augimą

Šaltinis – Eurostatas, Valstybės kontrolės, vykdančios fiskalinės institucijos funkcijas, skaičiavimai

¹⁰ Vertinimo metodai plačiau išdėstyti Ekonominės raidos scenarijaus vertinimo ir tvirtinimo apraše. Prieiga per internetą: https://www.valstybeskontrole.lt/TVS/Content/Biudzeto_stebesena/ERS_vertinimo_ir_tvirtinimo_aprasas.pdf.

¹¹ Naudotos darbingo (15–74 metų) amžiaus gyventojų skaičiaus projekcijos pagal 2023-03-30 paskelbtą EUROPOP2023 bazinį scenarijų.

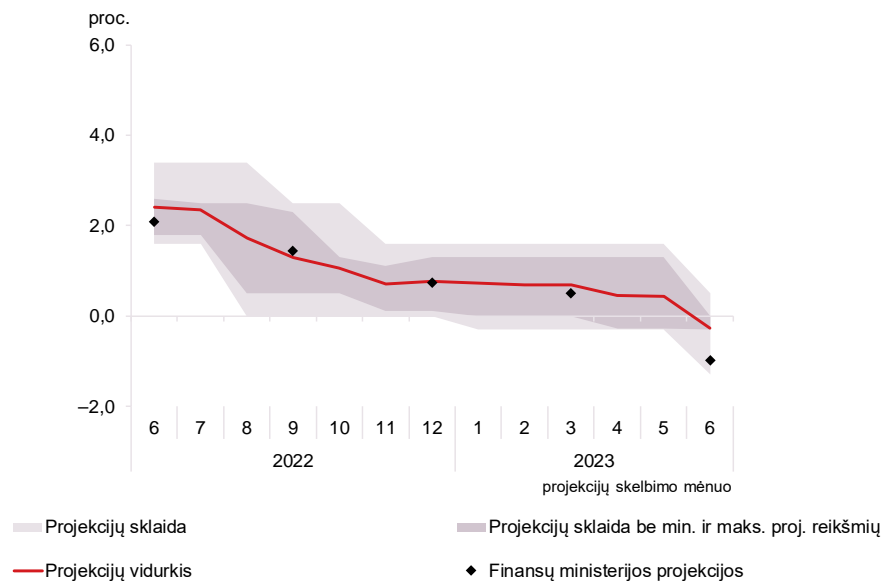
5. FISKALINĖS INSTITUCIJOS FUNKCIJAS VYKDANTI VALSTYBĖS KONTROLĖ TVIRTINA EKONOMINĖS RAIDOS SCENARIJŲ, TAČIAU IŠLIEKANČIOS RIZIKOS GALI PAVEIKTI EKONOMINĘ RAIDĄ

VK FI tvirtina¹² 2023-06-30 Finansų ministerijos paskelbtą 2023–2026 m. ekonominės raidos scenarijų. Jis atitinka įvardytas prielaidas, yra pagrįstas aktualiais statistiniais duomenimis, o pateiktos projekcijos neprieštarauja fiskalinės institucijos funkcijas vykdančios Valstybės kontrolės ekspertiniam vertinimui.

Finansų ministerijos 2023–2026 m. ekonominės raidos scenarijus yra parengtas ir paskelbtas vadovaujantis teisiniu reglamentavimu, galiojant nustatytoms išskirtinėms aplinkybėms. Ministerija ERS projektą 2023-06-08 pirminiam derinimui pateikė VK FI. VK FI ir ministerijos ekonominės raidos vertinimai reikšmingai neišsiskyrė. Birželio 14 d. susitikime atsakyta į VK FI pateiktus klausimus, pristatytos pagrindinės techninės prielaidos ir rizikos veiksniai. Finansų ministerija 2023-06-30 savo interneto svetainėje viešai paskelbė 2023–2026 m. ekonominės raidos scenarijų.

Išliekantį 2023 m. neapibrėžtumą iliustruoja BVP projekcijas skelbiančių institucijų sklaidos grafikas (8 pav.). Kitų institucijų 2023 m. realiojo BVP projekcijų sklaida rodo, kad šiuo metu numatyti ekonomikos perspektyvas 2023 m. sudėtinga. 2023 m. birželio mėn. ERS realiojo BVP projekcija 2023 metams išlieka atsargi.

8 pav. 2023 m. birželio mėn. ERS realiojo BVP projekcija 2023 m. išlieka atsargi

Į projekcijų sklaidą įtrauktos šių institucijų projekcijos: Europos Komisijos, Tarptautinio valiutos fondo, Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos, Lietuvos banko, AB „Swedbank“, AB SEB (5 priedas).

Šaltinis – Valstybės kontrolės, vykdančios fiskalinės institucijos funkcijas, skaičiavimai

¹² Sprendimas dėl tvirtinimo priimtas remiantis duomenimis, kurie buvo paskelbti iki 2023-06-09. Finansų ministerija iki tol, kol bus atšauktos išskirtinės aplinkybės, turi bent kartą per ketvirtį viešai paskelbti atnaujintą ERS.

VK FI vertinimu, Lietuvos ekonominę raidą gali reikšmingai paveikti besitęsiančio karo Ukrainoje fone išliekančios rizikos:

- **Aukštesnės energetikos išteklių kainos.** Nors sumažėjus energetikos kainoms ir esant aukštam dujų saugyklų užpildymui, nerimas dėl energetinių išteklių tiekimo atslūgo, geopolitinė padėtis ir didesnė paklausa, atsigauvant Kinijos ekonomikai, gali lemti aukštesnes jų kainas šaltuoju metų periodu nei šiuo metu tikimasi. Aukštesnės energetikos kainos padidintų infliaciją ir neigiamai paveiktų energijos ištekliams imlios Lietuvos pramonės konkurencingumą.
- **Spartesnis maisto produktų kainų augimas.** Dėl išaugusių kainų sumažėjęs trąšų vartojimas 2022 m., nepalankios gamtinės sąlygos bei neapibrėžtumas dėl Rusijos ir Ukrainos žemės ūkio produkcijos eksporto gali lemti tai, kad maisto produktų kainos 2023 m. bus aukštesnės nei tikimasi.
- **Stipresnis neigiamas ECB palūkanų didinimo poveikis.** Dėl išliekančios aukštos infliacijos tolesnis ECB palūkanų normų didinimas gali stipriau nei tikimasi paveikti euro zonos namų ūkių vartojimą ir investicijas. Nors Lietuvoje privataus sektoriaus skolos ir BVP santykis yra vienas mažiausių ES, pinigų politikos sprendimai gali daryti įtaką pagrindinių Lietuvos eksporto prekybos partnerių ekonomikoms ir taip neigiamai paveikti šalies eksportą. Taip pat kylant valstybių skolų finansavimo kaštams menksta viešojo sektoriaus galimybės reaguoti į kylančius iššūkius ir skatinti ekonomikas.
- **Situacijos darbo rinkoje pablogėjimas.** Nepalanki padėtis Lietuvos pramonėje gali turėti didesnį poveikį darbo rinkai nei tikimasi. Didesnis nedarbas ir lėtesnis atlyginimų augimas lemtų mažesnį namų ūkių vartojimą.
- **Lėtesnis ES lėšomis finansuojamų projektų įgyvendinimas.** Išlieka rizikos dėl Europos Sąjungos struktūrinių paramos fondų bei ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plano įgyvendinimo, kurios galėtų lemti mažesnį viešojo sektoriaus vartojimo ir investicijų augimą.
- **Palankesnis viešojo sektoriaus investicijų poveikis ekonomikai.** Efektyvesnės viešojo sektoriaus investicijos gali stipriau skatinti ekonomiką kartu palaikydamos vidaus vartojimą, spręsdamos energetinės priklausomybės problemas ir stiprindamos ekonomikos atsparumą.

Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė, vykdydama Lietuvos Respublikos fiskalinės sutarties įgyvendinimo konstituciniame įstatyme nustatytas biudžeto politikos kontrolės institucijos funkcijas, atliko Lietuvos Respublikos finansų ministerijos parengto ir viešai 2023-06-30 paskelbto 2023–2026 m. ekonominės raidos scenarijaus vertinimą ir parengė išvadą. Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos fiskalinės sutarties įgyvendinimo konstitucinio įstatymo 7 str. 3 d. ir Valstybės kontrolės įstatymo 8 str. 7 d. 3 p., Valstybės kontrolė teikia išvadą Lietuvos Respublikos Seimui.

PRIEDAI

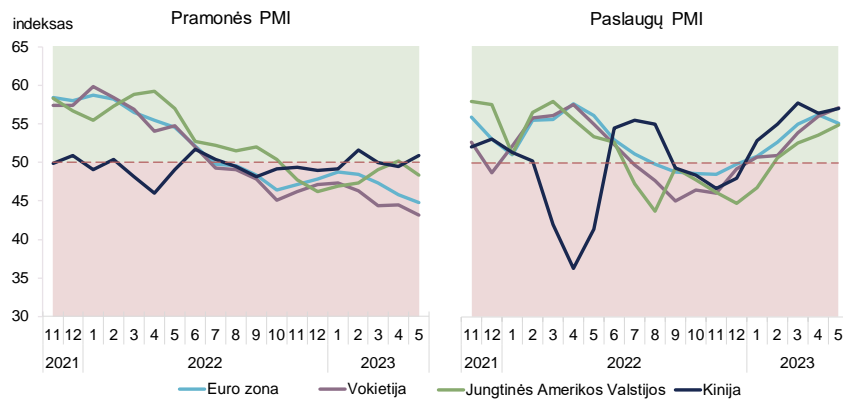
Išvados

„Dėl ekonominės raidos scenarijaus tvirtinimo“

1 priedas

PASALIO EKONOMIKOS VERSLO AKTYVUMAS IR TARPTAUTINIŲ INSTITUCIJŲ PRIELAUDŲ PALYGINIMAS

1 pav. 2023 m. pramonės pirkimų vadybininkų indeksas didžiosiose pasaulio ekonomikose, išskyrus Kiniją, rodo susitraukimą, o paslaugų plėtrą lemia stipri jų paklausa

Šaltinis – <https://www.pmi.spglobal.com>

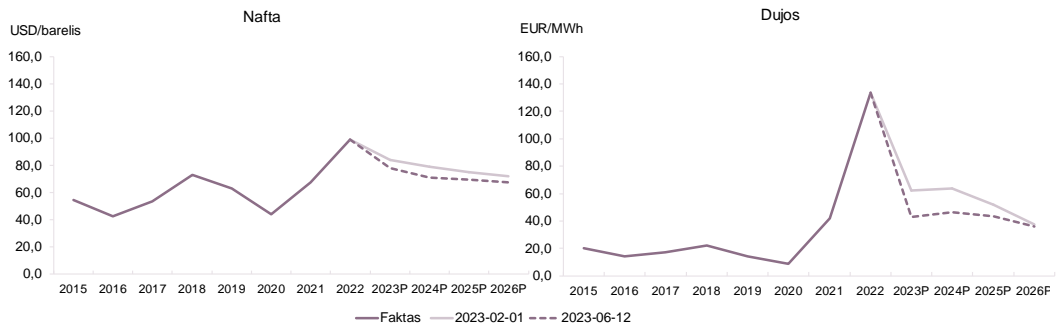
1 lentelė. Tarptautinių institucijų naftos kainos bei JAV dolerio ir euro valiutų kurso projekcijų palyginimas

Laikotarpis	EK (2023-05-15)		EBPO (2023-06-07)		ECB (2023-06-15)		Pasaulio bankas (2023-06-06)		Ateities sandoriai (2023-06-12)	
	Naftos kaina	USD/EUR	Naftos kaina	USD/EUR	Naftos kaina	USD/EUR	Naftos kaina	USD/EUR	Naftos kaina	USD/EUR
2022	100,7	1,08	100,7	1,08	103,7	1,05	100,8	–	100,7	1,03
2023P	76,3	1,10	75,0	1,04	78,0	1,08	80,0	–	73,3	1,08
2024P	72,1	1,10	75,0	1,04	72,6	1,09	82,0	–	71,2	1,10
2025P	72,1	1,10	75,0	1,04	70,4	1,09	84,4	–	69,3	1,11
2026P	72,1	1,10	75,0	1,04	70,4	1,09	84,4	–	67,5	1,12

Skliausteliuose nurodoma duomenų paskelbimo data.

Šaltinis – Europos Komisija, Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija, Europos centrinis bankas, Pasaulio bankas, <https://www.barchart.com>

2 pav. 2023 m. birželio mėn. „Brent“ rūšies naftos ir dujų TTF ateities sandoriai rodo mažesnes kainas nei buvo tikimasi metų pradžioje

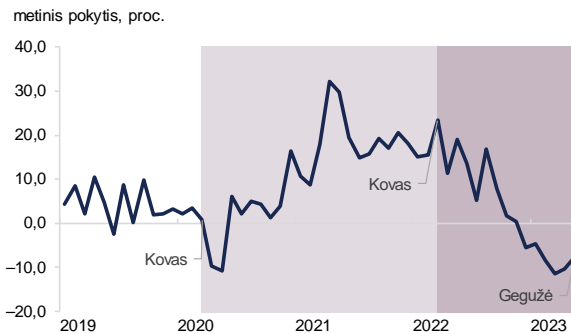

Šaltinis – <https://www.barchart.com>

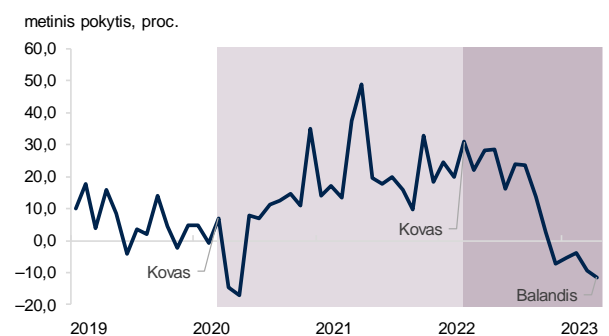
Išvados
„Dėl ekonominės raidos scenarijaus
tvirtinimo“
2 priedas

LIETUVOS EKONOMIKOS POKYČIAI IŠSKIRTINIŲ APLINKYBIŲ LAIKOTARPIU

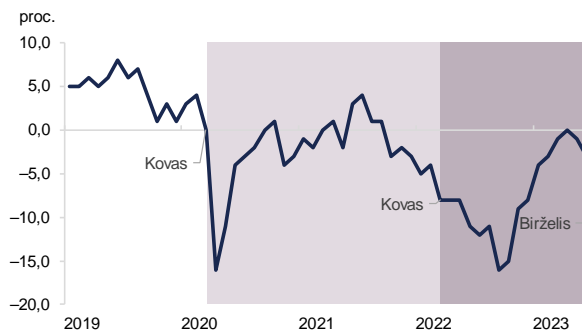
① Gegužės mėn. susitraukimas **pramonės sektoriuje**¹ tęsėsi, jį lėmė chemijos, metalo, medienos ir baldų gamyba.

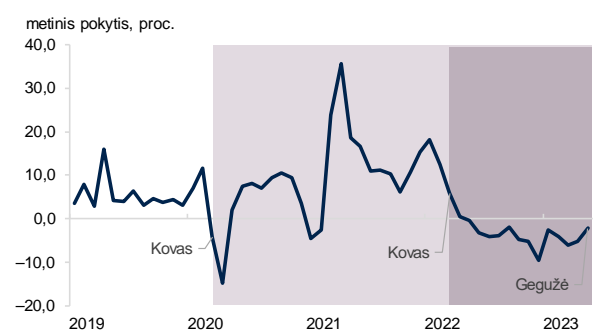
② Traukiantis apdirbamosios gamybos apimtims, balandžio mėn. **lietuviškos kilmės prekių eksporto vertė**² toliau mažėjo.

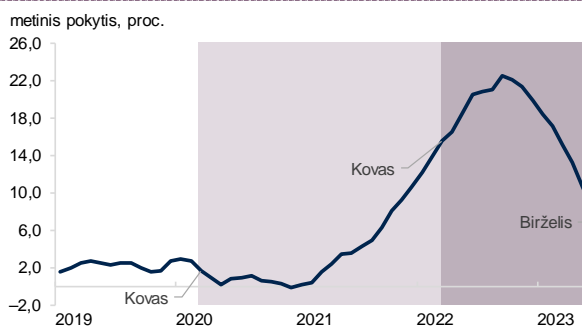
③ Po atsigavimo metų pradžioje birželio mėn. **vartotojų lūkesčiai** išlieka atsargūs dėl prasčiau vertinamos namų ūkių finansinės ir šalies ekonominės padėties.

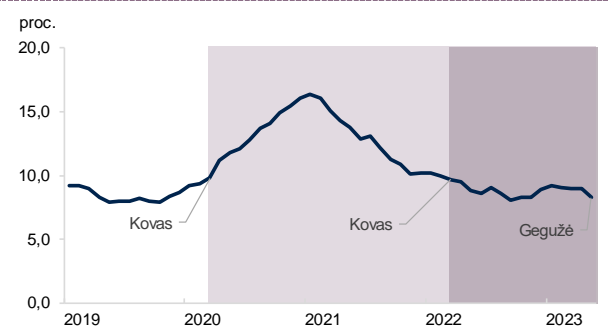
④ Gegužės mėn. menkesnis smukimas maisto prekių prekyboje lėmė, kad **mažmeninės prekybos apyvarta**³ per metus sumažėjo 2,2 proc.

⑤ Išankstiniais birželio mėn. duomenimis, metinė **infliacija** tapo vienaženkle ir siekė 8,2 proc.

⑥ Gegužės mėn. **registruotas nedarbas** artimas 2019 m. lygiui.

¹ Išskyrus rafinuotus naftos produktus.

² Išskyrus mineralinius produktus.

³ Išskyrus automobilių degalų prekybą.

Violetinis fonas žymi išskirtinių aplinkybių laikotarpį. Jame tamsesne spalva atskirai pažymėtas vykstantis Rusijos karas Ukrainoje.

Šaltinis – Valstybės duomenų agentūra, Užimtumo tarnyba, Valstybės kontrolės, vykdančios fiskalines institucijas funkcijas, skaičiavimai

Išvados
 „Dėl ekonominės raidos scenarijaus
 tvirtinimo“
 3 priedas

FINANSŲ MINISTERIJOS 2023 M. BIRŽELIO MĖN. EKONOMINĖS RAIDOS SCENARIJAUS PROJEKCIJOS

Rodiklis, proc.	2022	2023P	2024P	2025P	2026P
Pagrindiniai makroekonominiai rodikliai, pokytis					
BVP palyginamosiomis kainomis	1,9	-1,0 (0,5) ▼	2,5 (3,0) ▼	3,0 (3,0)	3,0 (3,0)
Namų ūkių vartojimo išlaidos	0,5	0,0 (0,5) ▼	3,4 (3,4)	3,4 (3,4)	3,4 (3,4)
Valdžios sektoriaus vartojimo išlaidos	0,5	0,5 (0,5)	0,0 (0,0)	0,0 (0,0)	0,0 (0,0)
Bendrojo pagrindinio kapitalo formavimas	2,6	6,3 (2,7) ▲	4,5 (5,4) ▼	5,4 (5,4)	5,4 (5,4)
Prekių ir paslaugų eksportas	11,9	-0,7 (0,0) ▼	4,5 (4,9) ▼	4,9 (4,9)	4,9 (4,9)
Prekių ir paslaugų importas	12,3	-2,0 (0,3) ▼	5,1 (5,2) ▼	5,2 (5,2)	5,2 (5,2)
BVP to meto kainomis	18,9	8,3 (10,3) ▼	5,2 (5,3) ▼	5,3 (5,1) ▲	5,3 (5,1) ▲
Kainų rodikliai, pokytis					
BVP defliatorius	16,7	9,4 (9,8) ▼	2,6 (2,3) ▲	2,3 (2,0) ▲	2,3 (2,0) ▲
Suderintas vartotojų kainų indeksas (vidutinis metinis)	18,9	8,9 (8,5) ▲	2,6 (2,3) ▲	2,3 (2,0) ▲	2,3 (2,0) ▲
Darbo rinkos rodikliai					
Vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio pokytis	13,3	10,4 (9,1) ▲	6,3 (5,0) ▲	5,0 (5,0)	5,0 (5,0)
Nedarbo lygis (pagal gyventojų užimtumo tyrimo apibrėžtį)	5,9	7,3 (7,0) ▲	6,9 (6,8) ▲	6,5 (6,5)	6,3 (6,3)
Užimtų gyventojų skaičiaus (pagal gyventojų užimtumo tyrimo apibrėžtį) pokytis	3,8	-0,8 (-0,7) ▼	0,1 (0,0) ▲	0,1 (-0,1) ▲	-0,2 (-0,2)

Skliausteliuose pateiktos 2023 m. kovo mėn. ekonominės raidos scenarijaus projekcijos.

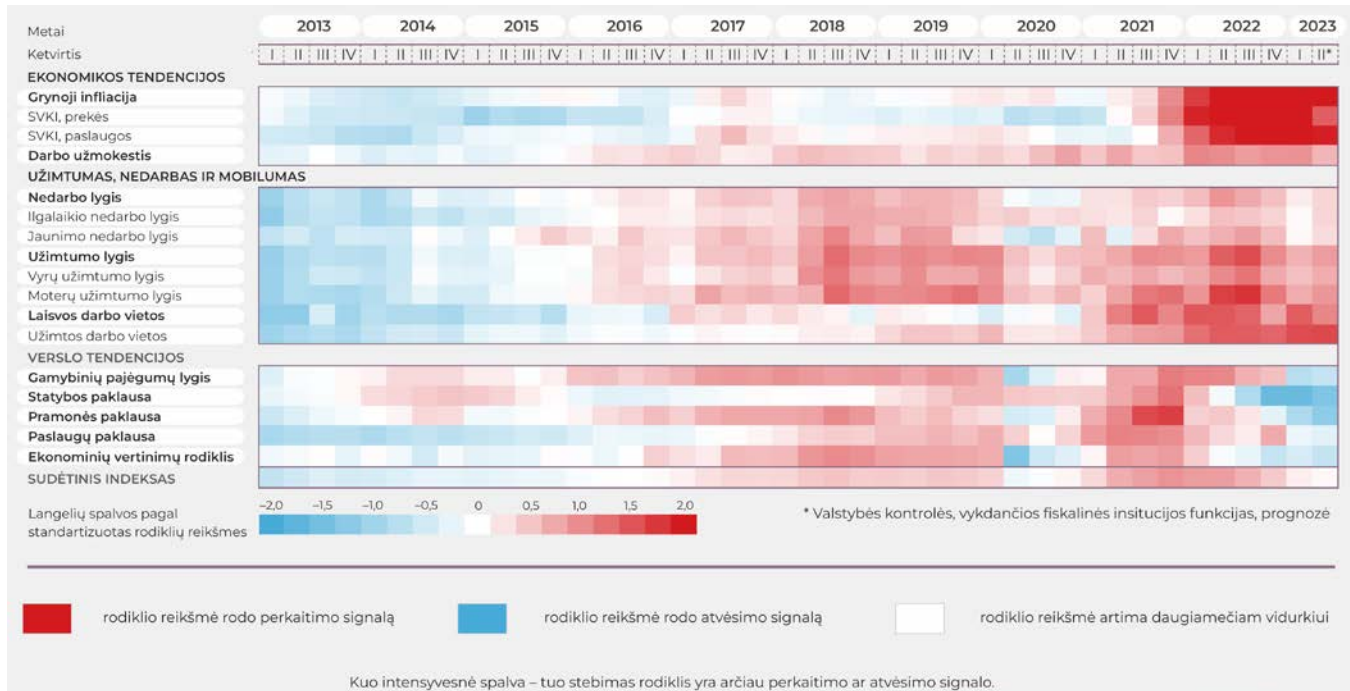
Pagal ERS vertinimo ir tvirtinimo aprašą violetiniame fone pažymėti VK FI tvirtinami ERS rodikliai.

Šaltinis – Finansų ministerija

Išvados
 „Dėl ekonominės raidos scenarijaus
 tvirtinimo“
 4 priedas

LIETUVOS EKONOMIKOS TEMPERATŪROS DIAGRAMA

Makroekonominių disbalansų stebėseną¹³ rodo, kad išliekantys prasti verslo lūkesčiai toliau lemia vėstančią Lietuvos ekonomikos temperatūrą, tačiau ją palaiko aukšta infliacija ir palanki darbo rinka¹⁴.

Detalius temperatūros diagramos duomenis galima rasti interneto puslapyje <https://www.valstybeskontrolė.lt/LT/BiudzetoStebesena> skiltyje Makroekonominiai duomenys.

Šaltinis – Eurostatas, Valstybės duomenų agentūra, Valstybės kontrolės, vykdančios fiskalines institucijas funkcijas, skaičiavimai

¹³ Diagramos sudarymo metodika, rodiklių aprašymas pateiktas VK FI 2018-09-20 išvadoje Nr. BP-5 „Dėl ekonominės raidos scenarijaus tvirtinimo“. Diagramoje parodyti nuokrypiai nuo daugiamečio vidurkio. 2022-04-05 išvadoje Nr. BPE-2 „Dėl ekonominės raidos scenarijaus tvirtinimo“ pateiktas statybų paklausos rodiklio apskaičiavimo aprašymas.

¹⁴ Dalis diagramoje naudojamų 2023 m. II ketv. statistinių rodiklių yra negalutiniai. Grynosios infliacijos, SVKI prekių ir paslaugų balandžio–gegužės mėn. indeksų pokytis yra gautas lyginant su praėjusių metų atitinkamu laikotarpiu ir prilygintas II ketv. pokyčiui. Nedarbo ir užimtumo lygiai, laisvų ir užimtų darbo vietų skaičius II ketv. yra įvertinti taikant ekonometrinius modelius, atsižvelgus į Valstybės duomenų agentūros, Užimtumo tarnybos ir *Sodros* turimus duomenis.

Išvados
 „Dėl ekonominės raidos scenarijaus
 tvirtinimo“
 5 priedas

KITŲ INSTITUCIJŲ REALIOJO BVP PROJEKCIJOS

Institucija	Paskelbimo data	2023P
Lietuvos bankas	2023-06-19	-1,3
Europos Komisija	2023-05-15	0,5
EBPO	2023-06-07	0,0
TVF	2023-04-12	-0,3
AB SEB	2023-05-05	-0,2
AB „Swedbank“	2023-04-25	-0,3
Institucijų vidurkis		-0,3
Finansų ministerija	2023-06-30	-1,0

Šaltinis – institucijų projekcijos: Europos Komisijos, Tarptautinio valiutos fondo, Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos, Lietuvos banko, AB „Swedbank“, AB SEB, Valstybės kontrolės, vykdančios fiskalines institucijos funkcijas, skaičiavimai